

DOKUMENTIRANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U SUVREMENOM Dječjem vrtiću

Jagnjić, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:732551>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

DOKUMENTIRANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI
U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU

ANJA JAGNJIĆ

Split, 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 4

**DOKUMENTIRANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI
U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU**

Studentica:

Anja Jagnjić

Mentor:

doc. dr. sc. Branimir Menduš

Split, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. TEMELJNI ASPEKTI RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	2
2.1. Tradicionalni i suvremeni pogled na dijete i učenje	2
2.2. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	4
2.3. Uloge odgajatelja u suvremenom kontekstu odgoja i obrazovanja	7
3. DOKUMENTIRANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU.....	9
3.1. Istraživačko spoznajne aktivnosti u suvremenom dječjem vrtiću	9
3.1.1. Važnost istraživačko-spoznajnih aktivnosti	11
3.1.2. Ključni čimbenici koji utječu na istraživačko-spoznajne aktivnosti kod djece rane i predškolske dobi	13
3.2. Vrste i značaj pedagoške dokumentacije u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	14
3.3. Vođenje pedagoške dokumentacije prema zakonskoj regulativi.....	16
3.4. Dokumentiranje istraživačkih aktivnosti.....	18
3.4.1. Individualni portfolio djece	19
3.4.2. Individualni i zajednički dječji uradci.....	19
3.4.3. Narativni oblici	21
3.4.4. Videozapis kao sredstvo dokumentiranja postignuća djece	22
3.5. Uloge djece u dokumentiranju istraživačkih aktivnosti.....	22
4. PRIMJER DOKUMENTIRANJA ISTRAŽIVAČKO-SPOZNAJNIH AKTIVNOSTI U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU U HRVATSKOJ.....	24
5. ZAKLJUČAK	26
SAŽETAK	27
SUMMARY	27
POPIS LITERATURE.....	28

1. UVOD

U praksi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ističemo važnost dokumentiranja odgojno-obrazovnog procesa koji postaje podloga za adekvatno usklađivanje s potrebama i interesima svakog djeteta. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015). dijete promatra kao cjelovito, socijalno i kulturno biće te naglašava važnost uvažavanja njegovih potreba i mogućnosti, ali i važnost osoba koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu kao aktera koji usmjeravaju dijete, pomažu mu i podupiru ga u odrastanju. Učenje djeteta danas zapravo predstavlja društveni fenomen u kojemu nije dovoljno puko opažanje promatranja aktivnosti djeteta, već se naglašava i važnost pisanog dokumentiranja aktivnosti djeteta u kontekstu shvaćanja da takvo dokumentiranje pomaže u razumijevanju odgojno-obrazovnog procesa.

Predmet ovoga rada je opisati način dokumentiranja istraživačkih aktivnosti u suvremenom dječjem vrtiću. Cilj rada je približiti značaj dokumentiranja takvih aktivnosti u kontekstu suvremene paradigme odgojno-obrazovnog procesa. Također, cilj rada je istražiti koja je uloga djece, a koja odgajatelja u navedenom procesu dokumentiranja, te naposljetku istražiti primjer iz prakse dječjeg vrtića u Hrvatskoj o tome kako izgleda evaluacija projekta kojemu je cilj promicanje istraživačkih aktivnosti u djeteta i na koji način se one u praksi dokumentiraju.

Ovaj rad je podijeljen u pet poglavlja. Nakon uvoda, u drugom poglavlju će se iznijeti temeljni aspekti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a zatim će se u trećem poglavlju konkretnije opisati dokumentiranje istraživačkih aktivnosti u suvremenom dječjem vrtiću. Objasniti će se što se smatra istraživačko spoznajnim aktivnostima djece, koja im je važnost, te koji su ključni čimbenici koji na njih utječu. Nadalje, opisati će se vrste pedagoške dokumentacije, te načini njezinog vođenja sukladno zakonskoj regulativi. U ovom poglavlju će poseban naglasak biti na ulozi odgajatelja i djeteta. U četvrtom poglavlju će se prikazati primjer dokumentiranja istraživačkih aktivnosti u jednom dječjem vrtiću u Hrvatskoj, a na kraju rada, u poglavlju petom, iznijeti će se zaključna razmatranja autora rada.

2. TEMELJNI ASPEKTI RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

2.1. Tradicionalni i suvremeni pogled na dijete i učenje

Razumijevanje tradicionalnog i suvremenog poimanja dječjeg učenja važno u prvom redu za sadašnja shvaćanja i buduća razumijevanja o konkretnim točkama tog područja koje daju ili bi mogle dati prostora za daljnji razvoj pedagoških aktivnosti i buduća istraživanja koja će se baviti ovom temom.

Kada je riječ o tradicionalnom pogledu na dijete i učenje treba najprije poći od onih polazišta prema kojima se smatralo ključnim prenošenje znanja na dijete kroz neposredno poučavanje djeteta tako da je ključ svega usvajanje znanja i razumijevanje istog. Neposredno ili izravno poučavanje u tom kontekstu u vezi je s unificiranjem odgojno-obrazovnog rada. Drugim riječima, vezano je za jednake vremenske i sadržajne planove. Glavni cilj takvih pristupa je staviti na prvo mjesto dijete i njegove potrebe, sposobnosti, znanje i iskustvo. Ovdje se dijete drži kao pasivno biće kojemu se ne omogućuje prostor za slobodne aktivnosti, samoučenje i samoorganizaciju učenja, što znači da se ne naglašava djetetova istraživačka narav. Specifičnost tradicionalnih ustanova bila je sadržana u dominantnoj ulozi odgajatelja s hijerarhijskog aspekta dominacije na dijete. Princip je funkcionirao na način da je odgajatelj taj koji ima moć i kontrolira dijete, njegovo učenje i ponašanje, a od djeteta se zahtijeva poslušnost bez pretjerane aktivne prilagodljivosti uvjetima osmišljenim od strane odgajatelja prema strogim normama kurikuluma. No već iz ovakvog sagledavanja tradicionalnog pristupa, čak i bez daljnje polemike, proizlazi da se njime dijete zapravo ograničavalo, odnosno gasila se njegova želja za napretkom, maštom, kreativnosti i drugim pozitivnim aktivnostima (Slunjski, 2006, 2015a).

Tradicionalni pristup je utemeljen na biheviorističkom modelu kurikuluma. Naime, bihevioristi u pedagogiji su zastupali shvaćanje prema kojemu svaki proces odgoja i obrazovanja treba razumjeti kao unaprijed osmišljeno i planirano uvježbavanje i navikavanje tako da se mogu očekivati prihvatljivi modeli ponašanja ili reakcija (Mijatović, 2000.). Navedeno je ukazivalo na tobožnju potrebu da se učenici jednostavno moraju podvrgnuti nastavnikovu djelovanju koje je bilo didaktički oblikovano i usmjereno sadržajima odabranim iz raznih znanstvenih disciplina radi mentalnog treniranja učenika, a vrlo često i neprimjenjivih akademskih, neprimjenjivih znanja. U Hrvatskoj je 1971. godine nastao i prvi predškolski kurikulum nazvan „*Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću*“. Program je bio normativan i strukturiran. Najviše je bio usmjeren na kognitivno područje dječjeg razvoja, dakle više na znanje, a manje na dijete. Ostvarivao se putem frontalnog načina rada, obično verbalnom metodom u konkretno određeno vrijeme, a regulirano je i trajanje sukladno dobi

djece: 15 minuta za mlađu skupinu, 20 minuta za srednju, a u starijoj dva puta po 25 do 30 minuta. Što se odgajatelja tiče, on je čak godinu dana unaprijed morao osmisliti odgojno-obrazovni sadržaj koji je pak bio podijeljen po mjesecima i danima, a u radu je koristio metodu učenja napamet, odnosno nije se bavio djetetovim razumijevanjem određenih pojmova (Petrović-Sočo, 2009).

Promatrajući s institucijskog aspekta, prostor je bio organiziran na način da se nije previše posvećivala pozornost slobodnoj igri u kojoj su djeca mogli sudjelovati samo za vrijeme jutarnjeg okupljanja i nakon poslijepodnevnog odmora, a i u tom slučaju je navedeno bilo prilično ograničeno. Na primjer, djeca su se smjela igrati samo za stolovima te igračkama iz zatvorenog ormara koje bi im izabrao odgajatelj. Zidovi su obično bili ukrašeni uradcima odgajatelja, a ostali prostori vrtića bili bi prazni. Sam socijalni kontekst bio je siromašan. Roditelji nisu smjeli ulaziti u dječje prostorije, te je cjelokupna organizacija vremenskog druženja bila kruta (Petrović-Sočo, 2009).

U suvremenom kurikulumu mijenja se položaj djeteta u odgojno-obrazovnom procesu. Suvremeni model naglašava dijete kao istinski subjekt procesa učenja. Dijete se smatra kreatorom vlastitog znanja pod uvjetom živi i uči u poticajnom okruženju, dok se od odgajatelja zahtijeva da dijete promatra, sluša, čuje i vidi, te da na osnovu toga djeluje sukladno potrebama i interesima djeteta. Suvremeni pristup djetetu i učenju počiva na humanističkom pristupu koji u prvo plan stavlja dijete kao individualno, humano, kreativno i socijalno biće. Dakle, ovdje nije u prvom planu znanje kao produkt (Slunjski, 2006).

Humanističko-razvojnim suvremenim kurikulumom postiže se poštovanje prirodnog razvoja djeteta uvažavajući dječja prava. Djeca počinju učiti onda kada pokušavaju shvatiti svijet oko sebe. Tada učenje postaje interaktivni proces koji ne uključuje samo dijete kao takvo, već i čitavo njegovo okruženje. U teoriji se često naglašava da ovaj pristup promovira prirodnu težnju djeteta u odnosu prema učenju temeljem koje nastaje upornost, prihvaćanje, odbacivanje, preuzimanje rizika te samooblikovanje ponašanja. Iznimno je važna individualizacija jer nisu sva djeca jednaka kada je u pitanju fizički, psihički i općenito socijalni i spoznajni razvoj. Suvremeni pristupi zahtijevaju nužnost uvažavanja individualnosti djeteta da bi se osigurala primjerenija procjena razvojne razine, a to se postiže angažmanom poticajnog okruženja u kojemu dijete uči i razvija se (Petrović-Sočo, 2009).

Suvremeni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja karakterizira humanost. Ona podrazumijeva nekoliko ključnih čimbenika: uvažavanje različitosti, strpljenje i prihvaćanje, suradnja, komunikacija, empatija, dijalog, povjerenje i odanost, razumijevanje osobnih potreba, prihvaćanje problema i sukoba i druge slične vrijednosti. Navedene kvalitete

se grade kao socijalne i osobne vrijednosti jer dijete individualno uči ono što vidi i razumije u svom okruženju. Koliko će se te kvalitete u socijalnom smislu razviti ovisi o razvoju dječjeg vrtića kao organizacije koja uči. Bez razvoja tih kvaliteta razvoj vrtića bio bi jednostavno nemoguć. Pored svega naprijed navedenoga, treba još kao važno za suvremeni pristup dodati da ga očituju dinamičnost, fleksibilnost i neizvjesnost. Drugim riječima, u dječjem odgoju važno je neprestano mijenjanje, otkrivanje i stvaranje novih iskustava, a zatim i evaluiranje postignutog te neizvjesnost budućeg. Suvremeni kurikulum se stoga može prepoznati po aktivnom, slobodnom i vedrom ozračju koje karakteriziraju različite aktivnosti, igra, komunikacija, raznovrsnost i pregledna opskrbljenost potrebnim alatima. Ovdje se djeca ne ograničavaju u kretanju i udruživanju u neformalne grupe kao kod tradicionalnog pristupa (Petrović-Sočo, 2009).

2.2. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015)

Svaki dječji vrtić ipak mora sam otkriti smjer svoj razvoja sukladno vlastitim uvjetima, te socijalnom okruženju u kojemu djeluje. Potporu mu pružaju i normativne odredbe i načela među kojima se pored općeg akta – Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, posebno ističu one vrijednosti i načela sadržana u *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.¹

Tri su ključna područja kojima se bavi Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. On naglašava važnost pogleda na dijete kao cjelovito individualno biće koje je aktivni istraživač i stvaratelj znanja. S tog aspekta postavljaju se i ključna pitanja za samorefleksiju i zajedničku refleksiju (Slunjski, 2015.b):

a) „Dijete kao cjelovito biće:

1. Kakav je sveobuhvatan kontekst u kojemu se odvijaju aktivnosti djece?
2. Koliko je dobro organiziran odgojno-obrazovni proces s aspekta integracije?
3. Jesu li u odgojno-obrazovnom procesu prisutni čimbenici koji narušavaju njegovu integraciju?
4. Planiraju li uvjeti za aktivnosti prethodna dječja iskustva ili su usmjereni na njihov precizan metodički tijek?
5. Na koji način i koliko se potiče samoorganizacija aktivnosti djece?
6. Koliko se prepoznaju stvarne potrebe i mogućnosti djece?
7. Koliko se uspijeva utkati u organizaciju odgojno-obrazovnih aktivnosti?

b) Dijete kao istraživač i aktivni stvaratelj znanja:

1. Koliko okruženje u vrtiću doprinosi učenju djece?

¹ Narodne novine, broj: 5/15 i 57/22

2. Jesu li ponuđeni materijali u skladu s potrebama djece i temelje li se na njihovim znanjima i razumijevanjima?
3. Koliko socijalno okruženje vrtića utječe na učenje djece?
4. Imaju li djeca dovoljno neprekinutog vremena u procesu učenja?
5. Na koji način i kako se potiče emancipacija djece u procesu učenja i kojim postupcima odgajatelja?
6. Potiču li odgajatelji kritičko mišljenje djece?
7. U kojim dječjim aktivnostima odgajatelj sudjeluje neposredno? Kako to čini?
8. Kako odgajatelj osigurava kvalitetu svojih intervencija u aktivnostima učenja djece?''

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje naglašava se kvaliteta odgajateljske prakse te potreba da odgajatelji i drugi zaduženi zaposlenici vrtića svojim profesionalnim znanjem i osobnom motiviranošću utječu na razvoj odgojno-obrazovne prakse. Čitajući tekst i analizirajući odredbe Nacionalnog kurikuluma može se primijetiti isto tako da se oblikovanje odgojno-obrazovne definira kroz utjecaj vrijednosti, shvaćanja i znanja odgajatelja kroz kontinuirani profesionalni razvoj, te se očigledno tako nastoji potaknuti suradnja zaposlenika vrtića s obzirom na to da su oni u najmanju ruku prve osobe polaznici dječjih vrtića koje dolaze u kontakt sa zajednicom djece (Slunjski, 2015b).

Cilj Nacionalnog kurikuluma je omogućiti cjeloviti razvoj, odgoj i učenje djeteta te razvoj kompetencija. A temelji na sljedećim načelima (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015):

1. fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću,
2. partnerstvo odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću,
3. osiguranje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju i
4. otvorenost za kontinuirano učenje i spremnost na unapređivanje odgojno-obrazovne prakse.

Fleksibilnost u kurikulumu znači potrebu da se bez iznimke uzimaju u obzir uvijek na prvom mjestu djetetove potrebe i interesi. Od iznimne važnosti je partnerstvo dječjeg vrtića i šite zajednice. Dobrobit djeteta može se postići samo ako obitelj i vrtić međusobno surađuju komunikacijom i razmjenom informacija o djetetu. Drugi važan aspekt suradnje leži u potrebi uključivanja roditelja sudjelovanje u raznim aktivnostima s djecom u sklopu odgojno-obrazovnog procesa jer na taj način roditelji stječu uvid u djetetovo ponašanje u okruženju koje se razlikuje od obiteljskog. Treća važna postavka na kojoj se temelji Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je kontinuitet odgoja i obrazovanja što ne znači nužno neprekidnost u tom aspektu, već i ukupno sudjelovanje svih aktera u odgoju i obrazovanju te

konstantno stručno usavršavanje djelatnika vrtića. Naposljetku, navedeno se može ostvariti samo otvorenošću za takvo učenje i spremnošću za unapređivanje prakse (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2015, Slunjski, 2015b).

Pored naprijed navedenih načela iznimno važna stavka na kojoj se temelji Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje su i vrijednosti koje ujedno predstavljaju cilj za postizanje opće (i osobne) društvene dobrobiti. Tim vrijednostima nastoji se unaprijediti moralni, intelektualni, duhovni i općenito društveni razvoj. Radi se o znanju, identitetu, humanizmu i toleranciji, odgovornosti, autonomiji i kreativnosti. Usvajanje znanja je tako ključno da bi dijete moglo kritički promišljati i naučiti snalaziti se u situacijama i naposljetku razumjeti ili otkriti vlastiti identitet – osobni, kulturni, nacionalni, ali i mogućnosti, sposobnosti, istraživačke potencijale. samopouzdanje i sl. Promicanje humanizma i tolerancije uči djecu da prihvaćaju i poštuju raznolikost okoline, kao i da teže suradnji i povezanosti. Nadalje, postizanjem odgovornosti i autonomije dijete stječe vlastito samostalno mišljenje, sposobnost da djeluje, donosi odluke i za njih odgovara. Bez potrebnog fizičkog i socijalnog konteksta vrtića ne može postojati ni autonomnost, pa se Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje naglašava važnost podržavajuće i neugrožavajuće okoline vrtića. Posljednje navedena vrijednost – kreativnost je također ključna jer omogućuje inicijativnost i sklonost stvaranju raznih aktivnosti, a upravo je uloga odgojno-obrazovne ustanove da omogući izražavanje stvaralačkih ideja djeteta (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2015, Slunjski, 2015b).

Slika 1. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje - vrijednosti

Izvor: autor rada

Na temelju iznesenoga vidljivo je kako apostrofiranje individualnog razvoja djeteta, njegovih interes i potreba predstavlja središte Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji naglašava razvojnu orijentaciju. On se referira kao suorganizacija raznih aktivnosti u kojima dijete, uz pomoć odgajatelja, odabire sadržaje iz već pripremljenog okruženja za učenje i tako istovremeno uči preuzimati odgovornost za svoje postupanje, odnosno za učenje i razvoj. Jednako tako razvidno je da se time implicira fleksibilna metodologija oblikovanja kurikuluma koja je usklađena s nepredvidivostima procesom odgoja i obrazovanja.

U nastavku ovog rada, poglavlje o dokumentiranju istraživačkih aktivnosti u suvremenom dječjem vrtiću, osvrnuti će se i na dio Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji se bavi određenim načelima dokumentiranja i zajedničkog interpretiranja aktivnosti djece, dok ovo poglavlje služi kao uvod u razumijevanje „suvremenosti“ dječjeg vrtića za daljnje razmatranje teme.

2.3. Uloge odgajatelja u suvremenom kontekstu odgoja i obrazovanja

Ranije u ovom radu spomenut je tradicionalni pristup po kojemu se dijete uči činjenicama. Međutim, u suvremenim dječjim vrtićima koji su organizirani kao zajednice koje uče, dijete se potiče na samoinicijativno učenje te mu se nastoji omogućiti da što više samostalno upravlja vlastitim učenjem i za njega preuzima odgovornost. Tako se odgojno-obrazovni proces usmjerava na dijete i njegove interese, a ne na odgajatelja kao osobu koja prenosi znanje na dijete. Suvremeni pristup cilja ka organiziranju takvih poticajnih uvjeta za razvoj djeteta, a ulogu odgajatelja usmjerava isključivo na promatranje dječjih aktivnosti i naravno njihovo podržavanje (Slunjski, 2011).

Odgajatelj ima ulogu odrediti kvalitetu življenja u vrtiću. Svojim ponašanjem predstavlja uzor djeci, odnosno ukazuje na prihvatljiv model ponašanja. Odgajatelj djeluje sukladno osobnom sustavu vrijednosti, stavovima i očekivanjima, te vlastitoj teoriji o djetetu i odgoju i obrazovanju. Svojim ponašanjem neposredno utječe na reakcije i ponašanja djece te sveobuhvatno ozračje u vrtiću (Miljak, 1996).

Važno je istaknuti da se u vrtićkom okruženju odražavaju upravo oni stavovi i vrijednosti koje odgajatelj ima o djetetu, pa stoga u situaciji kada odgajatelj vidi svako individualno dijete kao pojedinca koji je spreman samostalno stvarati spoznaje o svijetu oko sebe, tada se od njega očekuje da mu omogući za to uvjete. Takav pristup odgajatelja otvara prostor za samoorganizaciju i samoodgovornost djeteta. Osim toga, tako se reflektiraju i ključne

vrijednosti koje se nalaze u središtu odgojno-obrazovnog procesa poput slobode, samostalnosti, demokracije, prirodnog učenja i tome slično (Slunjski, 2008).

Svaki odgajatelj trebao bi biti spreman prihvatiti nove i različite situacije i putove rješavanja problema. To znači da on mora biti spreman nositi se sa izazovima i rizicima, što podrazumijeva i senzibilnost za dječje interese i potrebe i djelovanje u skladu s tim tako da čuje i vidi dijete, razumije ga i pruža mu prilike za samostalno učenje. Za razliku od tradicionalnih pristupa, ovdje odgajatelj nije osoba koja slijedi nekakav pripremljeni metodički obrazac. On je istraživač vlastite prakse. Odgajatelj bi trebao isprobavati razne metode učenja, mijenjati ih sukladno potrebama djece, dokumentirati rad i samim time razvijati odgojno-obrazovni proces. Jednako tako u odnosu prema djeci on mora biti otvoren za njihova pitanja i istraživanja. Tako se i sam razvija kao reflektivni praktičar (Slunjski, 2008, Petrović-Sočo, 2009).

Nadalje, odgajatelj ima ulogu da organizira prostorne i socijalne uvjete u kojima će djeca moći aktivno istraživati. No prije svega, od njega se zahtijeva da razumije dječju perspektivu i način razmišljanja. Upravo zato se naglašava stalna potreba promatranja djeteta i dokumentiranja njegovih aktivnosti. Kroz dokumentiranje odgajatelj može poticati dječju orijentaciju na daljnje aktivnosti i učenje. Sam proces dokumentiranja usmjeren je na uspostavu kvalitetnih odnosa i razumijevanje djeteta kao aktivnog, sposobnog i kreativnog bića. Ovdje je dokumentacija sredstvo za poticanje metakognitivnih² sposobnosti djece. Navedeno se postiže tako da oblici dokumentacije o ranijim dječjim aktivnostima omogućuju djeci prisjećanje na prethodna razmišljanja i tako osvještavanje o vlastitom tijeku učenja i razumijevanje onakvim kakvo ono uistinu je. Odgajatelj mora voditi sveobuhvatnu dokumentaciju za svako dijete pojedinačno sa bilješkama o njihovim promišljanjima (Slunjski, 2008, Petrović-Sočo, 2009). O tome više u trećem poglavlju ovog rada.

Odgajatelj bi trebao biti podrška djetetu i dječjem učenju te ga kontinuirano poticati na promišljanje i samostalno donošenje odluka i rješavanje problema. On tako može djeci postavljati pitanja koja će ih na to poticati. Jednako tako može pokretati rasprave s djecom da bi došao do novih spoznaja. Zapravo njegova cjelokupna uključenost treba biti neizravna. On ne bi trebao pokazivati ni autoritet ni dominantnost stavljajući dijete u drugi plan. Djeca donose zaključke kroz svoje aktivnosti koje često nisu u skladu s očekivanjima i znanjima odgajatelja. Zbog toga dijete treba razumjeti i prihvatiti. Odgajatelj se zapravo cijelo vrijeme treba propitkivati da bi se naposljetku mogao prisjetiti kako je to zapravo biti dijete. Dječji vrtić stoga treba biti zajednica u kojoj odgajatelj osigurava dovoljno vremena djetetu da istražuje, dok sam

² Metakognitivne sposobnosti djece su njihova sposobnost da razmišljaju o vlastitom razmišljanju, što uključuje svjesnost i regulaciju vlastitih kognitivnih procesa poput učenja i rješavanja problema.

dječji proces traganja ne bi trebalo tretirati samo kao rješenje. Da bi odgajatelj mogao slijediti djecu u njihovim aktivnostima, on mora širiti svoje vidike, biti prisutan, a ponekad se čak prepustiti i vodstvu djece (Ferrucci, 2000).

3. DOKUMENTIRANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU

3.1. Istraživačko spoznajne aktivnosti u suvremenom dječjem vrtiću

Šagud (2015) definira istraživačke aktivnosti kao sve one radnje koje su usmjerene na eksperimentiranje, otkrivanje i rješavanje problema. Novorođenčad od samog rođenja ima veliku količinu znanja o svijetu, objektima, ljudima, jeziku. Dakle, već tada se mogu prepoznati određene istraživačke aktivnosti kod djeteta jer ono traži da spozna svijet oko sebe – dodirom, plačem, smijehom, gestikulacijama i sl. (Gopnik i sur. 2003). Tako kada dijete krene u vrtić ima dovoljno izgrađene sustave učenja koji mu omogućavaju da kreira, izmjenjuje ili nadopunjuje svoje znanje. Još veću želju za učenjem imaju djeca koja se nađu u stanju kognitivnog konflikta zato što tada dobiju još veću želju da riješe problem i izađu iz tog stanja. Pored toga imaju podršku majke i općenito obitelji, što je upravo razlog zbog kojeg su roditelji navikli ponašati tako da svojoj djeci omoguće učenje (Slunjski, 2012). Prema tome, ovdje treba naglasiti da je mozak djece fleksibilan, te da na njega mogu utjecati razni vanjski podražaji.

Čovjekov najvažniji instinkt je njegov nagon i osobna motivacija. Tako upravo nagon potiče djecu na istraživanje i učenje već od najranije dobi. Djecu u prvih sedam godina pokreće uspjeh, odnosno postignuti rezultat tijekom istraživanja. Švicarski psiholog i filozof, te jedan od najpoznatijih i najvažnijih istraživača kognitivnog razvoja djece, Jean Piaget (1896.-1980.) kroz svoja istraživanja je došao do spoznaje da je za dijete učenje jednako prirodno kao i hranjenje. On ukazuje da je motivacija glavni faktor poticanja na pothvat, pa su tako djeca rane i predškolske dobi „programirana“ nesvjesno opažati, istraživati, eksperimentirati, rješavati probleme (Gopnik i sur. 2003).

Istraživačke aktivnosti djece u suštini nalikuju znanstvenom istraživanju zato što djeca ispituju svoje hipoteze kao što to rade znanstvenici. Kroz istraživanje djeca izgrađuju svoja znanja i jačaju svijest o sebi i svoje samopouzdanje (Slunjski, 2012). U povijesti su romantičari su smatrali kako djeca upravljaju drugačijom vrstom spoznaje jer nemaju još dovoljno znanja. Spoznavanje djece romantičari smatraju poezijom. Mislili su da je dječje iskustvo samo po sebi intenzivno jer u toj dobi još uvijek nije „zatrovano“ mišljenjima odraslih. Ipak, današnja razvojna istraživanja pokazuju da djeca nisu „tabularase“ već da ipak mogu shvaćati, zaključivati, istraživati i tražiti odgovore (Gopnik i sur. 2003).

Skretanju fokusa na učenje u ranom djetinjstvu s receptivnog učenja na istraživanje kao središnju aktivnost pridonijela su tri različita obrazovna pristupa odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu (Maria Montessori, Bert van Oers i Roland Tharp). Tako je Montessori doprinijela da dopusti djetetu da postane akter u vlastitoj aktivnosti učenja, pružajući prilike i materijale za dječje istraživanje. Van Oers se fokusira na stvaranje mogućnosti za suradnju djece kroz razigrane aktivnosti koje modeliraju dobro poznate aktivnosti odraslih. Tharp i kolege pridaju važnost dječjoj mogućnosti da modeliraju aktivnosti zajednice (Hedegaard, 2020).

Ovdje također treba napomenuti da i sam vrtić postaje središtem istraživačkih aktivnosti i to onda kada se u njemu (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015):

- „stvaraju organizacijski uvjeti (okruženje) koji djeci omogućuju istraživanje različitih fenomena te stjecanje raznovrsnih iskustava, znanja i razumijevanja
- djeci omogućuje slobodan izbor aktivnosti i partnera u procesu učenja
- djecu potiče na istraživanje, otkrivanje i rješavanje problema
- djecu potiče na višestruko propitivanje, interpretiranje i reinterpretiranje postojećih iskustava i pretpostavki
- djecu potiče na planiranje, organiziranje i reflektiranje o vlastitim aktivnostima i procesu učenja
- osnažuje samoorganizacijski potencijal aktivnosti djece
- osiguravaju neizravni oblici potpore učenju djeteta koji potiču njegovo samostalno otkrivanje, razmišljanje, rješavanje problema
- potiče autonomija i emancipacija djece u procesu učenja i prihvaća njegova vlastita dinamika i samoregulacijske snage.“

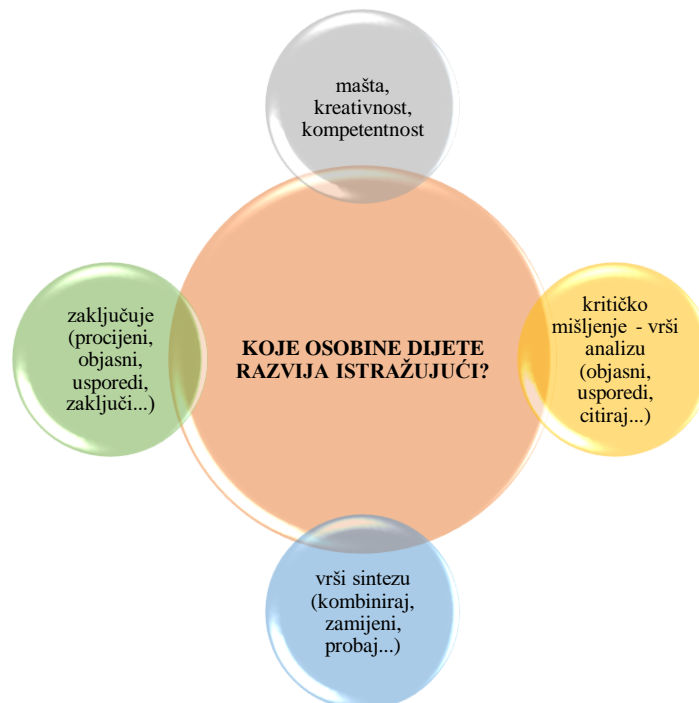
U dječjem vrtiću važno je osigurati radost učenja i otkrivanja jer se dijete zapravo najviše oslanja na igru i druge aktivnosti koje su mu zanimljive (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015). To se može postići na razne načine. Kao dobar primjer istraživačkih aktivnosti u nastavku se prikazuje praktični primjer koji navodi autorica Martinović (2015: 33) u svom radu upravo na temu istraživačkih aktivnosti djece:

„Situacija: boravak na otvorenom prostoru Počinje padati kiša. Ispod nadstrešnice na stolovima ponuđen je didaktički materijal za igru. Dok se ostala djeca igraju za stolom, Jakov (3 god., 6mj.) i Alina (2 god., 10 mj.) promatraju kako s nadstrešnice padaju kapi kiše. Hvataju ih na dlanove i sa zanimanjem promatraju kako se raspršuju pri dodiru s dlanom. Trljaju dlanove. Mokre su im ruke, rukavi i lice... Jakov pruža jezik i na njega hvata kapljice. Kako kiša jače pada, tako se počinje slijevati u tankom mlazu, a dolje na zemlji stvara se lokvica. Jakov i Alina se saginju i promatraju što se događa u lokvici, dok se voda raspršuje okolo. Aktivnosti koje su slijedile imale su za cilj proširiti interes za istraživanjem: igre vodom (ulijevanje, prelijevanje, kapanje, curenje, upijanje – spužva, salveta), sakupljanje komadića leda, gruda snijega i promatranje kako se otapa na suncu i u sobi, šetnja pod kišobranima...).“

3.1.1. Važnost istraživačko-spoznajnih aktivnosti

Već je ranije u poglavljima spomenuto koliko je važna motivacija djeteta. Ovdje stoga treba podvući razliku između dvije vrste motivacije: unutarnja ili intrinzična i vanjska ili ekstrinzična. Obje potiču dijete na različite vrste aktivnosti, a samim time i na želju za istraživanjem. U literaturi se mogu pronaći razni primjeri intrinzično motiviranih aktivnosti kod djece u najranijim fazama razvoja koje su vidljive upravo kroz istraživačke aktivnosti. Tako na primjer djeca voljko istražuju razne vrste predmeta, prirodne pojave, boje, plastelin, brašno, magnete i sl. Svrha intrinzičnog ponašanja je unutrašnje zadovoljstvo kao pratitelj takvog ponašanja. Istraživanja su pokazala da je takva unutarnja motiviranost bila poticatelj istraživanja kod djece i pokazala se čak i djelotvornijom kada joj se pridružila ona vanjska ili ekstrinzična kao na primjer kada su djeca imala publiku i pozitivnu potporu od strane roditelja, odgajatelja ili drugih promatrača. Ovdje treba istaknuti da osim unutarnjeg zadovoljstva, dok se bavi istraživanjem, dijete pokazuje i neke svoje emocije: ljutnja, ushićenje, radost, čuđenje i sl. Naime, upravo iz razloga što dijete kroz istraživanje razvija puno više od toga (Slika 2.) nužno ga je poticati u aktivnostima koje dovode do toga (Martinović, 2015).

Slika 2. Osobine koje dijete razvija istražujući

Izvor: autor rada

Roditelji i odgajatelji koriste različite situacije s ciljem ohrabrivanja djeteta i poticanja njegova interesa za istraživanjem i učenjem. Oni nisu samo promatrači već se njihova inicijativa u suštini isprepleće s dječjom u nastojanju da svojim djelovanjem potaknu dječju volju. Do sada se pokazalo kako uvažavanje djeteta i njegovih potreba poboljšava i partnerske uloge roditelja i odgajatelja kroz igru i aktivnosti. Ovdje se postavlja pitanje što bi onda konkretno trebali činiti odgajatelji i roditelji. Odgovor je zapravo vrlo jednostavan. Od njih se zahtijeva da promatraju dječje aktivnosti, da osluškuju dječji govor i priču za vrijeme igre, da promišljaju kako bi naposljetku mogli potaknuti interes za igru i aktivnosti i konačno da razgovaraju s djetetom i uvažavaju njegove interese i želje kako bi mogli pravovremeno odgovoriti na potrebe djeteta. Što bi roditelj ili odgajatelj mogao reći djetetu u takvim situacijama? Evo i primjera. „Tu sam da ti pomognem“, „Podržavam te“, „Ja sam sretan kada si i ti sretan“ i sl. (Martinović, 2015).

Ovdje svakako treba posebno naglasiti ulogu odgajatelja u istraživačkim aktivnostima djece. Istaknuti će se nekoliko najvažnijih zahtjeva koji se traže od odgajatelja (Slunjski, 2008, Petrović-Sočo, 2009):

- „poticanje djeteta na promišljanje i uočavanje;
- isticati važnost grupnih istraživačko-spoznajnih aktivnosti tako da djeca međusobno komuniciraju (raspravljaju, dogovaraju se, postavljaju pitanja, provjeravaju i reflektiraju svoje teorije) na taj način stječu nova znanja;
- poticanje djece na samostalno rješavanje problema, kritičko razmišljanje i razumijevanje pojmova;
- razvijanje autonomiju kod djece;
- uključivanje djece u dogovor oko pravila življenja i ponašanja;
- poticanje slobode samostalnog izbora i tijeka aktivnosti;
- komuniciranje s djecom u istraživačko-spoznajnim i svim drugim aktivnostima;
- odgovore djece ne bi trebalo ispravljati jer je važnije sudjelovanje od točnosti (na primjer, ako dijete kaže „Jabuka miriše sočno“, odgovor na to odgajatelja treba biti „Kakav je to miris?“ u namjeri da potakne daljnji razgovor s djetetom i potencijalnu argumentaciju);
- poticanje djeteta na aktivno sudjelovanje u svim aktivnostima (izbjegavanje pasivnosti).“

3.1.2. Ključni čimbenici koji utječu na istraživačko-spoznajne aktivnosti kod djece rane i predškolske dobi

Čimbenici koji potiču dijete i ohrabruju ga u želji za istraživanjem i učenjem mogu biti različiti: „interes i motiviranost, okruženje bogato izazovima, česti i kontinuirani susreti s prirodom u vidu posjeta i promatranja, podržavajući odgajatelj i dr.“ (Martinović, 2015: 33). Zapravo bi se moglo reći da cjelokupno okruženje utječe na istraživačko-spoznajne aktivnosti kod djece. Općenito gledajući, različiti aspekti okruženja utječu na kvalitetu sudionika tog okruženja, neovisno o tome radi li se o djeci ili odraslima. Sve to se reflektira i na ozračje odgojno-obrazovne ustanove. U literaturi se može pronaći stav da se struktura ustanove često dovodi u vezu s prostorom, materijalnim opremljenošću, određenim kriterijima i vrednovanjima aktivnosti, određivanjem tih aktivnosti i sl. (Vujičić, 2008). S tog aspekta treba u ovom poglavlju istaknuti važnost prostora koji uvelike utječe na istraživačko-spoznajne aktivnosti djece u dječjim vrtićima.

Što se tiče organizacije prostora, vremena i aktivnosti, oni oblikuju odgojno – obrazovni proces rada. Za iskusne odgajatelje područje prostornog okruženja je dio neprestanog i trajnog promišljanja odgajateljske prakse s ciljem pronalaska novih dimenzija kvalitete života u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Promjenu organizacije prostora, vremena i aktivnosti čini nekoliko elemenata. To su prvenstveno uvođenje suvremenih spoznaja o djetetu i ulozi odgajatelja, te osiguranje bolje kvalitete života u ustanovi. S obzirom na to da jeca većinu vremena provode u odgojnoj skupini, zasigurno je da na njih ima utjecaj okruženje u kojemu borave.

Važno je da prostor u kojemu dijete boravi, odnosno ovdje dječji vrtić predstavlja prostorno okruženje u kojemu će djeca sve naprijed navedene aktivnosti moći aktivno provoditi. Dječji vrtić čine podovi, zidovi, sobe dnevnog boravka sa namještajem, igračke i druga oprema i materijali, igrališta, travnjak i drugi elementi kao sastavni dio vrtića koji neposredno utječu na razvoj djeteta. Od iznimne je važnosti usmjeriti pažnju na uređenje hodnika, soba, svlačionica i dr. prostorija vrtića. Iako se čini nebitnim, važno je na koji način se otvaraju vrata boravka jer se djeci mora omogućiti nesmetano cirkuliranje iz jedne u drugu prostoriju. Pokazalo se zatim da prostor u kojemu dijete istražuje i uči mora biti uređen po mjeri djeteta. Prostor mora imati svoj istraživačko spoznajni centar u kojemu će djeca moći samostalno izražavati svoje spoznaje bez stalne odgajateljeve prisutnosti i pomoći. Još je važnije da u tom prostoru djeci bude jasno na koji način se mogu poslužiti materijalima koji su im na raspolaganju (Sindik, 2008). Preporučljivo bi bilo da se u takvom prostoru djeci osiguraju slike, crteži, razne teksture i materijali za igru. U prostoru ne bi bilo loše prikazati ranije dječje uratke, njihove fotografije i

sl. da bi dijete moglo promatrati samo svoj razvoj i napredak u različitim situacijama. Također, prostor dječjeg vrtića mora se prilagoditi ideji obiteljskog okruženja tako da stvara osjećaj topline kao u obiteljskom domu.

S obzirom na to da je ranije već spomenuta važnost i uloga roditelja i odgajatelja, što se također može svrstati u čimbenike koji utječu na istraživačko-spoznajne aktivnosti djece, ovdje se navedeno neće ponavljati, ali treba ukazati svakako na važnost institucionalnih aktivnosti poput Centara koji bi poticali aktivnosti kod djece što je više moguće i usmjeriti ih u pogledu samostalnosti, pružiti im slobodu kretanja i izmjenu aktivnosti.

Dakako, postoje i oni čimbenici koji usporavaju ili onemogućuju djetetovu želju za istraživanjem. To su obično: okruženje bez poticaja, prekidanje igre djece radi obavljanja neke druge aktivnosti i sl. Odgajatelj je taj koji bi se načelno trebao pitati što je to točno motiviralo dijete na interes za istraživanjem, a odgovori na to pitanje zasigurno mogu poslužiti za daljnje promišljanje kroz područja pedagoške prakse (Martinović, 2015).

3.2. Vrste i značaj pedagoške dokumentacije u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Pedagošku dokumentaciju je sva ona dokumentacija koja ima pedagogiju u svom fokusu. Dokumentacija se može smatrati sadržajem, a pedagogija procesom. Tako se pedagoška dokumentacija može koristiti kao sredstvo za posredovanje razumijevanja i odraslih i djece. Ona čini dječje mišljenje vidljivim i olakšava poučavanje i učenje. U literaturi se pojmovi dokumentacija i pedagoška dokumentacija obično koriste kao sinonimi za označavanje pedagoške dokumentacije, premda pedagošku dokumentaciju ne treba brkati s administrativnom dokumentacijom koja, među ostalim, obuhvaća dokumentaciju o politikama, postupcima, rasporedu mijenjanja pelena i spavanja i sl. (Alock, 2000.).

Sadržaj pedagoške dokumentacije može uključivati: dječje radove; fotografije, planove i nacрте radova u tijeku; audio/video zapise djece i učitelja u aktivnostima; pisane prijepise dječjih snimljenih i spontanih artikulacija; komentare i intervju; ilustracije i zapažanja djece.

Nadalje, može se reći da je namjena pedagoške dokumentacije zapravo razvoj kurikuluma, jer podrazumijeva odgojno-obrazovne intervencije koje provodi odgajatelj s ciljem unaprjeđenja kurikuluma. Ona zatim pomaže u promišljanju novih materijala, kao prikupljanju novih izvora učenja djece. Jednako tako podrazumijeva i neposrednu refleksiju. Najčešće se prikupljaju radovi djece, razne opservacije, prijepisi razgovora, bilješke i audiovizualni zapisi. Također, pedagoška dokumentacija služi procjeni razvoja kompetencija djece. U tu svrhu mogu se koristiti radovi djece, te kao i naprijed, opservacije, foto i videozapisi. Osim toga, svrha dokumentacije je i profesionalno učenje jer odgajatelju daje uvid u proces učenja i poučavanja

i tako predstavlja osnovu za profesionalni razvoj. Uz pomoć dokumentacije odgajatelji mogu biti sigurniji u vrijednost i učinkovitost svojeg poučavanja. Ne treba izostaviti još jedan važan značaj dokumentacije, a to je komunikacija s drugima. Naime, od dokumentacije imaju korist i roditelji i svi ostali članovi profesionalne zajednice. Ona podrazumijeva komunikaciju s drugima o tijeku i učinkovitosti odgojno-obrazovnog procesa s ciljem njegovog unaprjeđenja (Slunjski, 2020.).

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015.) razlikuju se sljedeći oblici pedagoške dokumentacije:

1. „Individualni portfolio – Individualna dokumentacija o djeci Postignuća djece prema vremenu održavanja aktivnosti ili područjima učenja Foto, audio i videozapisi.
2. Uratci djece (individualni i zajednički)
 - a) Slike i crteži djece
 - b) Pisani uratci djece koji se oslanjaju na:
 - simbole (slova, brojeve)
 - improvizirane grafikone
 - pisma i knjige koje su izradila djeca i sl.
 - c) Verbalni izričaji djece:
 - hipoteze
 - diskusije
 - pitanja
 - d) Izričaji glazbom
 - e) Izričaji pokretom
 - f) Dramski izričaji
 - g) Konstrukcije i drugi trodimenzionalni radovi djece
3. Samorefleksije djece
 - a) Dokumentacija djece:
 - različiti individualni i zajednički uratci
 - prikazi
 - grafičke reprezentacije
 - konstrukcije
 - b) Snimke razgovora
 - c) Foto i videosnimke
 - d) Plakati i panoi
4. Narativni oblici
Bilješke za:
 - odgajatelje i druge stručne djelatnike vrtića
 - djecu
 - roditelje
 - profesionalnu zajednicu učenja
 - izložbe i prezentacije
5. Opservacije postignuća djece
 - a) Praćenje postignuća i sposobnosti djece
 - b) Anegdoteske bilješke
 - c) Foto i videozapisi.“

3.3. Vođenje pedagoške dokumentacije prema zakonskoj regulativi

Pored Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, tri su ključna pozitivna propisa koja reguliraju ovo područje, a to su:

1. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju („Narodne novine“, broj: 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22)
2. Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću („Narodne novine“, broj: 57/22)
3. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe („Narodne novine“, broj: 57/22).

S obzirom na to da je zakonska odredba prilično jasna u pogledu dokumentacije dječjeg vrtića, u nastavku se citira odredba članka 52. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) kojom je propisano:

- „(1) Dječji vrtić vodi pedagošku i zdravstvenu dokumentaciju te evidenciju o djeci.*
- (2) Pedagoška i zdravstvena dokumentacija vodi se u pisanom ili elektroničkom obliku.*
- (3) Obрасce zdravstvene dokumentacije i evidencije propisuje ministar nadležan za zdravstvo.*
- (4) Sredstva za vođenje dokumentacije iz stavka 1. ovoga članka osigurava osnivač dječjeg vrtića.*
- (5) U ministarstvu nadležnom za obrazovanje vodi se zajednički elektronički upisnik predškolskih ustanova u elektroničkom obliku (u daljnjem tekstu: e-Vrtić) i sadrži sljedeće evidencije:*
- *Upisnik ustanova,*
 - *Evidenciju odgojno-obrazovnog rada u ustanovama za svaku pedagošku godinu,*
 - *Upisnik djece u ustanovama,*
 - *Upisnik radnika ustanova.*
- (6) Podatke u Upisnik ustanova upisuje ministarstvo nadležno za obrazovanje, a podatke u ostale evidencije upisuju predškolske ustanove najkasnije do 30. rujna tekuće godine.*
- (7) Podaci iz e-Vrtića moraju biti zaštićeni od zlouporabe, uništenja, gubitka, neovlaštenih promjena ili pristupa, u skladu s odredbama propisa kojim se uređuje zaštita osobnih podataka.*
- (8) Voditelj zbirke podataka i korisnik osobnih podataka sadržanih u evidencijama iz e-Vrtića je ministarstvo nadležno za obrazovanje, a voditelj zbirke podataka za pojedinačnu ustanovu je predškolska ustanova.*
- (9) Ovlaštenja za pristup i razine pristupa podacima iz e-Vrtića dječjim vrtićima, osnivačima i nadležnim upravnim tijelima županija, odnosno gradskom uredu Grada Zagreba odobrava ministarstvo nadležno za obrazovanje.*

(10) Obrasce pedagoške dokumentacije iz stavka 2. ovoga članka, obveze i načine te rokove unošenja podataka u e-Vrtić, ovlaštenja za pristup i korištenje podataka te sigurnost i način razmjene podataka propisuje pravilnikom ministar nadležan za obrazovanje. “

S druge strane, Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću (2002) u članku 2. regulira obavezno vođenje: Matične knjige djece, Knjiga pedagoške dokumentacije odgojno-obrazovne skupine, Imenika djece, Ljetopisa dječjeg vrtića, Godišnjeg plana i programa odgojno-obrazovnog rada, Godišnjeg izvješća o ostvarivanju odgojno-obrazovnog rada, Dosjea djeteta s posebnim potrebama, te Programa stručnog usavršavanja i Knjige zapisnika. Ovi dokumenti u prvom planu služe za prikupljanje potrebnih informacija o djeci, njihovim roditeljima, te zajednici, a sve da bi poslužili za razumijevanje djece. Samim procesom prikupljanja informacija provodi se i planiranje i gradnja kurikuluma (Vidačić Maras, 2015). Međutim, može se primijetiti da pri navođenju nije jasno naznačena razlika između pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci, premda se svaki od navedenih dokumenata nadalje pojašnjava u zasebnim člancima.

Što se tiče pedagoške dokumentacije, ovdje je itekako važan i Državni pedagoški standard pedagoškog odgoja i naobrazbe (2008). Ovdje će se izdvojiti članak 26. stavak 2. koji definira odgajatelja dotičući se upravo pedagoške dokumentacije:

„(2) Odgojitelj je stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini. On pravodobno planira, programira i vrednuje odgojno-obrazovni rad u dogovorenim razdobljima. Prikuplja, izrađuje i održava sredstva za rad s djecom te vodi brigu o estetskom i funkcionalnom uređenju prostora za izvođenje različitih aktivnosti. Radi na zadovoljenju svakidašnjih potreba djece i njihovih razvojnih zadaća te potiče razvoj svakoga djeteta prema njegovim sposobnostima. Vodi dokumentaciju o djeci i radu te zadovoljava stručne zahtjeve u organizaciji i unapređenju odgojno-obrazovnog procesa. Surađuje s roditeljima, stručnjacima i stručnim timom u dječjem vrtiću kao i s ostalim sudionicima u odgoju i naobrazbi djece predškolske dobi u lokalnoj zajednici. Odgovoran je za provedbu programa rada s djecom kao i za opremu i didaktička sredstva kojima se koristi u radu.“

Iz naprijed citirane odredbe stavaka 2. u članak 26. zapravo se može iščitati da Državni pedagoški standard jasno ističe dokumentaciju kao važan dio odgojno-obrazovnog procesa. Očigledno je dokumentacija neizostavan dio ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a usmjerena je na unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa.

3.4. Dokumentiranje istraživačkih aktivnosti

Kada je u pitanju dokumentiranje istraživačko-spoznajnih aktivnosti, već je ranije u ovom radu ukazano na važnost kontinuiranog promatranja i dokumentiranja aktivnosti djece, te njihove interakcije s okolinom. Dakle, cilj prikupljanja dokumentacije je promatranje, slušanje i razumijevanje djeteta, te sukladno tome pružanje podrške njegovu odgoju i učenju. Osim toga, dokumentacija je izuzetno važna jer uvelike olakšava odgajateljima prilagodbu materijala i aktivnosti koje su ponuđeni djeci (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015).

Također, već je ranije u radu istaknuto da pedagoška dokumentacija obuhvaća razne vrste bilješki, fotografija, audio i video zapisa, crteže i druge vrste dječjih uradaka. Zapravo postoje razne vrste oblika i namjena pedagoške dokumentacije. Ključno je promatrati različite situacije i događaje ovisno o okolnostima, pri čemu treba naglasiti da su neke aktivnosti spontane same po sebi pa ih tako treba i dokumentirati, dok će se u odnosu na neke ipak morati unaprijed planirati. Stoga se prije svega u dokumentiranju zahtijeva fokusiranost odgajatelja na djecu kako bi mogao adekvatno prepoznati takve situacije (Slunjski, 2012). U nastavku će se objasniti dokumentiranje istraživačko-spoznajnih aktivnosti kod djece s dva aspekta. Jedan se odnosi na postignuća djece, a drugi na profesionalni razvoj odgajatelja, te će se nakon toga objasniti vrste dokumentiranja.

Ključno je izgraditi iskren i otvoren odnos s djecom. Dokumentiranje u tom kontekstu pretvara se u alat koji služi unaprjeđenju odgojno-obrazovne prakse. Neki autori poput Taloš Lopar i Martić (2015) smatraju da je dokumentacija „treće oko“ odgajatelja jer daje uvid u viđenje djeteta i njegovo poimanje, odnosno u nešto što odgajatelj ne može samo tako neposredno utvrditi sam bez pomoći dokumentacije.

Promatrajući s aspekta profesionalnog razvoja odgajatelja, do sada je u studijama utvrđeno da u odgojno-obrazovnim aktivnostima pedagoška dokumentacija postaje i podloga unaprjeđenja odgajatelja i glavni alat profesionalnog razvoja i učenja odgajatelja (Slunjski, 2020). Prema tome, dokumentacija se može koristiti i kao osnova za promišljanje o odgajateljevom radu, ona je njegova mapa za rad, ali i za daljnje evaluacije postignuća djeteta te općenito odgojno-obrazovne prakse.

U nastavku će se opisati i definirati najčešće korišteni oblici i načini dokumentiranja istraživačko-spoznajnih aktivnosti djece u dječjim vrtićima.

3.4.1. Individualni portfolio djece

Individualni portfolio ili drugim riječima razvojna mapa predstavlja kolekciju pedagoške dokumentacije. Svrha mu je pratiti i pružiti podršku dječjem odgoju i obrazovanju, odnosno dječjem razvoju. Ova vrsta dokumentiranja je sama po sebi specifična i drugačija od ostalih oblika dokumentiranja.

Individualni portfolio je zapravo najprikladniji oblik dokumentiranja i procjene razvoja djece vrtićke dobi iz nekoliko ključnih razloga (Wortham, Barbour i Desjean – Perrotta, 1998):

- Mape se vode posebno za svako dijete.
- Mape se vode kontinuirano u razdoblju od jaslica do polaska u školu, tako da čine longitudinalnu sliku djeteta i dokumentiranje promjene.
- Kroz mape se holistički pristupa djetetu, te se njegov rast i razvoj promatra kao nedjeljiva cjelina s različitim područjima razvoja.
- U mapama se procjenjuju dječje sposobnosti na pozitivniji način, u skladu s onim što djeca znaju i mogu učiniti, te se izbjegava procjena onoga što ne mogu učiniti.
- Mape omogućuju bolje razumijevanje djeteta unutar socio-kulturalnog i povijesnog okvira odrastanja djeteta, a koji utječe na njegovo učenje i razmišljanje.
- Dokumentiranje polazi od događa se u djetetu prirodnoj i uobičajenoj okolini, odnosno onda kada se igra samostalno.
- Mape sadrže razne oblike bilješki o djetetu kako bi se na različite načine i u različitim situacijama prikupile informacije o načinu kako dijete izražava svoja vlastita znanja, stavove i osjećaje.
- Mape omogućuju roditeljima vizualni prikaz dječjeg rasta i razvoja.

Količina informacija zapravo uopće nije važna za kvalitetu razvojne mape. Nije važno niti koliko su „simpatični“ sadržaji. Ključan je način na koji se mapa koristi. Ono što mapi daje svrhovitost i kvalitetu je korištenje za daljnje planiranje dječjeg razvoja, a jednako tako i za komunikaciju o tim procesima s djecom, njihovim roditeljima te akterima koji također sudjeluju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

3.4.2. Individualni i zajednički dječji uradci

Individualni i zajednički dječji uradci također su čest način dokumentiranja dječjih istraživačko-spoznajnih aktivnosti. Neizostavna su sastavnica odgajateljeve refleksije i evaluacije jer mu pružaju uvid u sveobuhvatan odgojno-obrazovni proces. Ovdje se ubrajaju crteži i slike, razni pisani uradci djece, verbalni izričaji, dječje konstrukcije, dramski i glazbeni izričaji te izričaji pokretom i plesom (Slunjski, 2020). Oni isto tako mogu biti i sastavni dio

pedagoške dokumentacije skupine i/ili razvojne mape djeteta i odgojne skupine. U nastavku se daje detaljnije objašnjenje svakog od njih (Slunjski, 2020.):

- 1.) Crteži i slike – karakteristični su oblici vizualne percepcije djeteta. Temeljem sagledavanja crteža ili slike djeteta, odgajatelj provodi analizu proučavajući značenje tog crteža ili slike za dijete, odnosno vještine i znanja koje dijete njime iskazuje. Iznimno je važno da odgajatelj pravovremeno uoči je li dijete na svom crtežu nastojalo prikazati realnost ili se koristilo simbolima. Jednako tako crtež može biti i pokazatelj likovne razine djeteta te se temeljem njega može dobiti uvid i u razvoj djeteta. Međutim, ipak se analizom jednog crteža ne može utemeljeno zaključiti niti generalizirati o stanju djetetova razvoja.
- 2.) Pisani uradci djece – uključuju slova, brojeve i druge njima slične elemente poput grafikona, simbola i sl. U onom trenutku kada dijete uvidi kolika je vrijednost pisanja počinje se u svojim pisanim izričajima koristiti zamjenama koje mogu svojim oblikom i veličinom varirati, ali tako izražavaju svoja iskustva pa ih također treba dokumentirati. Njihov značaj leži u dokazu pismenosti djeteta te brojnih drugih kompetencija .
- 3.) Verbalni izričaji djece (transkripti razgovora ili kratke bilješke) – važni su za razvoj odgojno-obrazovnog procesa, posebno za stvaranje situacija učenja. Oni se proširuju i obogaćuju kako dijete raste. Osim toga, sastavni su dio interakcija između djece i odgajatelja, te djece međusobno. Važnost dokumentiranja verbalnih izričaja proizlazi iz same činjenice njihove važnosti za djece jer pokazuju njegov razvoj. U tom smislu dokumentiranje samo dodatno doprinosi planiranju budućih radnji i zajedničkoj refleksiji odgajatelja. Tu se ubrajaju recitiranja brojalica, pjesmica i napjeva, te drugi izričaji djece kojima izražavaju svoja mišljenja, uključuju se u diskusije, postavljaju pitanja, daju odgovore i sl.
- 4.) Glazbeni izričaji – oni kod djece dolaze spontano u obliku pjevanja/pjevušenja, pljeskanja, plesanja, pucketanja prstiju i sl. Jednako tako djeca se glazbeno izražavaju kada koriste razne instrumente (prave ili izmišljene). Dokumentiranjem glazbenog izričaja djeteta odgajatelj će dobiti uvid u emocionalno stanje djeteta, te samim time sliku o tome kakvo je njegovo raspoloženje i u kojem stadiju je proces učenja.
- 5.) Pokreti djece – djeca svojim pokretima izražavaju ideje, znanja i iskustva. Također, svoju spretnost, ravnotežu i koordinaciju koriste u razne svrhe. Osim toga, određeni pokreti djeci pomažu da se lakše izražavaju, kao na primjer pokreti kojima oponašaju let leptira ili kretanje gliste i sl. Takve izričaje odgajatelj može fotografirati ili snimiti u

obliku video snimke i dalje ih koristiti prilikom planiranja i oblikovanja odgojno-obrazovnog procesa.

- 6.) Dramski izričaji djece – predstavljaju zapravo dramsku igru gdje se djeca uživljavaju u uloge koje imaju i u realnom životu. To može na primjer biti igra doktora, frizera, policajca ili igra u vidu neke situacije i događaja poput rođendanske proslave ili putovanja. Tako djeca pokazuju da navedeni događaji imaju za njih određenu vrijednost i značenje, dok s druge strane odgajatelji otkrivaju mnogo o djeci. Kroz dramsko izražavanje djeca pokazuju svoja iskustva, ali i načine na koje ta iskustva oni razumiju i zbog toga je važno njihovo dokumentiranje.
- 7.) Konstrukcije i trodimenzionalne ekspresije djece – ovdje se zapravo radi o aktivnostima djece temeljem kojih ona postaju mali graditelji. Djeca zapravo kroz svoju maštu i igru konstruiraju razne oblike poput građevina od kockica i raznih skulptura. Stvaranjem trodimenzionalnih skulptura djeca pokušavaju prikazati izgled onoga što u zamislili kao objekt, te zapravo funkciju tog objekta, što također pokazuje tijekom njihovog razvoja i poželjno ga je dokumentirati.

3.4.3. Narativni oblici

Narativni oblici su oblici pedagoške dokumentacije koji uključuju bilješke za odgajatelje i ostale stručne djelatnike vrtića, djecu i roditelje. (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2015). Odgajatelji mogu dokumentirati različite vrste zaključaka djece koji su izrazito važan pokazatelj njihovog razvoja. Tako odgajatelji mogu bilježiti određene razgovore u kojima dijete priča o svojim iskustvima u dječjem vrtiću, odnosima s roditeljima, vršnjacima i sl. Mogu bilježiti i one riječi izražene kroz njihove crteže ili igre (Slunjski, 2020). Takav način dokumentiranja trebao bi omogućiti bolje razumijevanje procesa učenja djece i odraslih te služiti kao temelj za daljnje unaprjeđenje vrtićkog odgojno-obrazovnog procesa.

U bilješkama odgajatelj navodi najvažnije činjenice o aktivnostima djece i pitanja koja zapravo dolaze od same djece. Jednako tako navodi i tvrdnje i zaključke djece do kojih dolaze osnovno vlastitog iskustvenog učenja ili uz pomoć roditelja i odgajatelja. Potrebno je takve bilješke kombinirati i nadopuniti s drugim oblicima dokumentiranja kao što su ranije spomenute fotografije ili videozapisi s ciljem da se dobije cjelovita slika učenja djeteta i refleksije odgajatelja (Slunjski, 2008).

Neki odgajatelji u svom radu koriste deskriptivno-narativne bilješke u kojima bilježe sve što je dijete reklo i što je učinili, a da pri tome tijekom bilježenja takav sadržaj ne sistematiziraju ni interpretiraju. Moglo bi se reći da se ovdje zapravo radi o kratkim i

objektivnim anegdotskim zapisima kao opisnim sažecima jednog događaja ili incidenta koji se zapisuje nakon nastanka događaja. Odgajatelj bi prilikom vođenja narativnih zapisa o djeci trebao izbjegavati sam zaključivati o dječjoj percepciji. On mora prihvatiti dječju autentičnu percepciju (Slunjski, 2020).

3.4.4. Videozapis kao sredstvo dokumentiranja postignuća djece

Snimanje video zapisa o aktivnostima djece praktično je i štedi vrijeme. Osim toga, pozitivna strana ovog oblika dokumentiranja je to što omogućuje puno širi prikaz, analizu i interpretaciju dječjih istraživačkih aktivnosti. Tim više što je ponekada teško riječima opisani neku aktivnost djeteta. Osim toga, videozapis pomaže i pri analizi prostorno-materijalnog okruženja tako da omogućava uvid u načine na koje djeca koriste materijale koji su im dostupni u okruženju (Slunjski, 2008).

Osim što pomaže odgajatelju, kroz videozapis dječjih istraživačkih aktivnosti roditelji i šira zajednica također stječu uvid u širu sliku o kulturi samog dječjeg vrtića, načinu življenja i učenja u njemu. Tako i roditelji mogu svoj dijete bolje razumjeti, odnosno razumjeti njegovo ponašanje izvan obiteljskog doma i naposljetku razvijati svoje roditeljske kompetencije (Slunjski, 2008). Pregledavanjem i analizom videosnimki dobivaju se i podaci o komunikaciji odgajatelja i djeteta, a isto tako mogu će utvrditi i bolja rješenja za učinkovitiju komunikaciju temeljem uvida u određene reakcija na poticaje i situacije. Također, mogu se zapaziti i razne intervencije odgajatelja uslijed aktivnosti, odnosno njihova količina i kvaliteta (Bećirović-Karabegović, 2014). Slijedom navedenoga, video dokumentiranje ima uistinu značajnu ulogu za cjelokupan odgojno-obrazovni proces u dječjem vrtiću jer predstavlja jednu snažnu podlogu za razvoj učinkovite i kvalitetne prakse i pruža mogućnost odgajateljima da i oni sami sebe dožive iz perspektive u kojoj su inače promatrači (Slunjski, 2008).

3.5. Uloge djece u dokumentiranju istraživačkih aktivnosti

Proučavanjem stručne i znanstvene literature u ovom radu, pokazuje se dokumentiranje kao put koji vodi do povezanosti djeteta i odgajatelja. Međutim, da bi ono bilo kvalitetno i učinkovito, mora biti otvoreno za različite perspektive (Bath, 2012). Ovdje će se promatrati s dječje perspektive, ali u kontekstu potrebe pružanja mogućnosti djetetu da samostalno fotografira, snima ili na neki drugi način bilježi aktivnosti. Razgovorom s djetetom o tome što je dokumentirano, odgajatelj se tako upoznaje s načinom razmišljanja djeteta, kao i njegova viđenja svijeta oko sebe. Autorica Slunjski (2020: 132) u tom kontekstu ističe: *„No najviši i najvredniji stupanj njihove uključenosti u proces dokumentiranja je upravo kada dokumentaciju, smještenu u njihovom okruženju, u razini njihovih očiju, a često i na*

odgajateljevom prijenosnom računalu, imaju priliku i potrebu zajednički prokomentirati, prisjetiti se svojih aktivnosti, detalja, razmijeniti sjećanja, podsjetiti se na prijašnje načine viđenja i razmišljanja te u tom poticajnom i socijalnom kontekstu uhvatiti nove ideje, nadograditi aktivnosti u tijeku i dr.“. Slijedom navedenoga, važno je da odgajatelj uključi dijete u proces dokumentiranja jer tako prvenstveno stječe uvid u perspektivu djeteta. Na taj način i dijete postaje dio demokratičnog procesa kojemu doprinosi svojim aktivnostima (Slunjski, 2012.).

Aktivnim uključivanjem, planiranjem i refleksijama svojih aktivnosti djeca razvijaju sposobnosti predviđanja, analize i samoregulacije. Samim tim razumijevaju i odgovornost za sebe i svoje postupke (Bath, 2012). Aktivno sudjelovanje i suodlučivanje u kreiranju dokumentacije je i neizostavni čimbenik u oblikovanju kurikuluma (Slunjski, 2020). Djeca imaju veliku ulogu i u dodatnom tumačenju i razumijevanju procesa dokumentiranja, neovisno o tome jesu li dokumentaciju sami kreirali ili je to učinio odgajatelj (Bath, 2012). Takav pristup je u skladu i s Reggio načelima koja su poznata da polaze od shvaćanja kako je neophodan zajednički odgojno-obrazovni proces u kojemu će sudjelovati djeca, odrasli i drugi sudionici tog procesa. Taj pristup temelji se na isticanju potrebe zajedništva i reciprociteta tako da se naglasak stavlja na recipročnost u pogledu koordinacije aktivnosti djece i odraslih. Takva praksa je nastala iz sustavnog zajedničkog učenja svih subjekata procesa, te se zasniva na neprestanom korištenju pedagoške dokumentacije. Ovdje dijete preuzima ulogu kritičkog suistraživača, aktivno komunicira s odgajateljem i u toj komunikaciji i dijalogu i samo postaje sukreator procesa odgoja i obrazovanja (Slunjski, 2020).

Da bi u potpunosti sudjelovala i stvarno utjecala na učenje, a sukladno onome što je propisano vrtićkim planom i programom, djeca bi trebala biti ravnopravna s odraslima, što znači da bi im se, primjerice, programi morali podudarati. Međutim, neki autori poput autorice Elfström Pettersson (2014) smatraju da postoji dilema oko fokusiranja na dokumentiranje pojedinačnog djeteta koja se sastoji u tome što bi fokusiranje na pojedinačnu djecu u dokumentaciji dalo njihovo priznanje, ali bi u isto vrijeme stvorilo jaz između djece i odraslih, suprotstavljajući se zbližavanju koje je između njih uspostavljeno u dokumentarnoj praksi i koje je potrebno da bi se da djeca u potpunosti sudjeluju. Ipak, dječje zanimanje za gledanje naprijed, stvaranje nečeg novog moglo bi ipak, na neki način, biti na putu bilo kakvoj vrsti procjene ili evaluacije. S druge strane, studija autorice Elfström Pettersson (2014) pokazala je da je uključivanje djece u dokumentiranje rezultiralo njihovom sklonosti transformativnom ocjenjivanju, budući da se činilo da su sklonija gledati naprijed i stvarati nešto novo nego gledati unatrag i procjenjivati ono što se već dogodilo. To se također može promatrati kao način na koji

su se djeca opirala gledanju, pomnom ispitivanju - otpor. Neovisno o tome, studija imenovane autorice na kraju je pokazala ipak potrebu da se predškolska praksa treba razvijati, ali i da djeca i učitelji trebaju učiti iz ranijih iskustava i da svakako djeca moraju biti dio ovog procesa.

Naposljetku, ovdje se može zaključiti kako dokumentacija i refleksija na istu služi djeci da i sama istražuju vlastite potencijale u procesu učenja, te pokazuje način na koji djeca mijenjaju svoje stavove i razumijevanje, te kako i koliko doprinose razumijevanju druge djece. Tako djeca kritički propituju prethodno izrađene koncepte i samim time stvaraju nove (Slunjski, 2020).

4. PRIMJER DOKUMENTIRANJA ISTRAŽIVAČKO-SPOZNAJNIH AKTIVNOSTI U SUVREMENOM DJEČJEM VRTIĆU U HRVATSKOJ

U nastavku će se prikazati primjer istraživačko-spoznajnih aktivnosti u Dječjem vrtiću „Dugi Rat“. Svi podaci koji su korišteni u prikazu ovog primjera preuzeti su s Internetske službene mrežne stranice navedenog dječjeg vrtića. Navedeni dječji vrtić trenutno provodi projekt odgojne skupine „Vrapčići“ koji nosi naziv „To sam ja“ s ciljem da se djeci osigura poticajno okruženje koje podržava cjelovit razvoj kroz istraživanje, igru i zajedničke aktivnosti, s naglaskom na ekološku osviještenost, kreativnost i suradnju. (Dječji vrtić „Dugi Rat“, bez dat.).

Sljedeće su aktivnosti projekta (Dječji vrtić „Dugi Rat“, bez dat.):

- *Životno-praktične i radne aktivnosti: spremanje igračaka, razvijanje samostalnosti djeteta, održavanje osobne higijene, oblačenje, briga o vlastitim stvarima...*
- *Istraživačko-spoznajne aktivnosti: što vidim u malom ogledalu, to sam ja, što vidim u velikom ogledalu, i to sam ja, još rastem i rastem, mjerenje visine i težine, crtamo obrise tijela, licem pokazujemo osjećaje...*
- *Raznovrsne igre: ja se zovem Buba – tko si ti (igra s pjevanjem), ja to znam kutići, simboličke igre lutkama...*
- *Društvene i društveno-zabavne igre: proslave dječjih rođendana, maškare, radionice izrađivanja prigodnih ukrasa u suradnji s roditeljima...*
- *Specifične aktivnosti s kretanjem: mogu: hodati u vlakiću, plesati, baciti loptu u koš, skočiti u bazen s lopticama, provući se ispod užeta, penjati se na tobogan, voziti bicikl...*
- *Umjetničke igre i aktivnosti: promatranje, slušanje, interpretacije, slikovnice...*
- *Aktivnosti raznovrsnog izražavanja i stvaranja: crtanje: moje lice, moje tijelo, moja obitelj, modeliranje plastelinom, recitiranje i pjevanje pred publikom...“.*

Projekt se provodi u nekoliko etapa, a uz pomoć jednostavnog uvoda i primjerenog materijalno okruženja tako da se djeci dočara pojam vlastitog „ja“, kao i odnos „ja“ i najbliže okoline-obitelj. Također, ambijent vrtića prilagođen je tako da omogući djetetu uočavanje i poštovanje razlika i individualnosti, ali istodobno i veselje i ponos zbog svijesti o sve većim vlastitim sposobnostima i mogućnostima (Dječji vrtić „Dugi Rat“, bez dat.). Četiri su ključne etape projekta: početno stanje, nastanak ideje, proširivanje teme i dokumentiranje istraživačko-spoznajnih aktivnosti djece. U tablici 2. je prikazano što svaka od ovih etapa projekta uključuje.

Tablica 2. Prikaz etapa projekta „To sam ja“ u sklopu Dječjeg vrtića „Dugi Rat“

ETAPE PROJEKTA „TO SAM JA“ U SKLOPU DJEČJEG VRTIĆA „DUGI RAT“			
POČETNO STANJE	NASTANAK IDEJE	PROŠIRIVANJE TEME	DOKUMENTIRANJE
- plač djece po dolasku u vrtić, teško odvajanje od roditelja, otpor djece prema okruženju i drugoj djeci u razdoblju adaptacije.	- nakon razdoblja adaptacije djeca se potiču dna razvoj individualnosti kroz uočavanje njihove posebnosti i sposobnosti, s ciljem izgradnje kvalitetnijih odnosa u socijalnom okruženju.	- prateći interes djece na pojedinim se aktivnostima zadržavalo dulje, a neke su samo dotaknute. - kontinuiran rad na aktivnostima osvješćivanja opasnosti, razvoju samostalnosti pri jelu, odijevanju i obavljanju higijenskih navika.	- kroz bilježenje izjava djece i fotografiranje, te vođenje razvojnih mapa djece.

Izvor: autor rada

U projektu su sudjelovala djeca u dobi od 1 do 3 godine. Naprijed navedenim aktivnostima utjecalo se na sva razvojna područja, dok se naglasak stavljao na spoznajni razvoj i razvoj govora kod djece kroz aktivnosti uočavanja posebnosti i aktivnosti imenovanja. Veliki doprinos navedenog projekta je u vidu socio-emocionalnog razvojnog područja te razvoja identiteta i izgrađivanju pozitivne slike o sebi (na primjer kroz aktivnosti „mogu sam...“, „znam...“ i sl.). U svim aktivnostima projekta odgajatelji su što više pokušali utjecati na nadogradnju i usavršavanje tjelesnog i psihomotornog razvoja kroz grupne igre i usvajanje novih vještina. Posebno se ukazuje da je u okviru projekta uveden postupka dokumentiranja kroz razvojne mape djece u kojima se temeljem praćenja bilježe sva djetetova postignuća te tako svjedoči dinamici napretka svakog djeteta individualno. Predmetni projekt nije završen, a ukazuje se i da će se u narednim godinama u isti uključiti veća suradnja s roditeljima i stručnom službom vrtića (Dječji vrtić „Dugi Rat“, bez dat.).

5. ZAKLJUČAK

Suvremena paradigma ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ukazuje na nova razumijevanja u shvaćanju značaja okruženja i uloge odgajatelja u poticanju istraživačko-spoznajnih aktivnosti kod djece. Sveobuhvatnim sagledavanjem u radu navedenih specifičnosti i karakteristika tradicionalnog i suvremenog pristupa, vidljiva je razlika u mnogim dimenzijama. Kao najvažniji zaključak može se izdvojiti činjenica da su ipak kroz suvremena shvaćanja uslijedile pozitivne tranzicije koje su pridonijele tome da prenošenje znanja na dijete više ne gleda kao pasivna aktivnost, kao i da se dijete više ne smatra zavisnim i nesposobnim bićem, već kao cjelovito biće sposobno da stječe i koristi se svojim pravima, ispoljava vlastite potrebe i interese, biće sa kulturom. Sukladno tome danas se organizira cjelokupan odgojno-obrazovni proces, a prema tome je i oblikovan suvremeni Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje izričito naglašava važnost samoinicirajućih aktivnosti djece koje utječu na razvoj autonomije te potiču kreativnost, odgovornost i druge pozitivne sposobnosti kod djece. Nadalje, naglašava i važnost da se oni odvijaju u kvalitetnom i poticajnom okruženju koje se dana smatra pokazateljem vrijednosti na kojima se temelji proces odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću. Okruženje se ne promatra samo u materijalnom kontekstu, kao na primjer izgled prostora u kojemu djeca borave, već i s aspekta međusobnog poštivanja i povjerenja, posebno poštivanja istraživačke prirode djeteta. Aktivno stjecanje znanja veže se uz istraživačko učenje, a ono je pak neophodno za razvoj vještina i strategija zastupljenih u istraživačko-spoznajnim aktivnostima djece uz pomoć kojih djeca eksperimentiraju, analiziraju te donose vlastite zaključke o svijetu oko sebe. Upravo zbog toga, one su nezamjenjive u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju jer su pokazatelj razvoja i učenja djeteta.

Možemo zaključiti da je dokumentiranje navedenih istraživačkih aktivnosti izuzetno važno jer predstavlja jednu vrstu alata za promatranje učenja i pruža mogućnost boljeg razumijevanja djece, ali i osnovu daljnjeg planiranja s ciljem kvalitetnije podrške djeci. Osim toga, dokumentiranje se pokazuje odličnim i da odgajatelji sami mogu vidjeti koliko je učinkovit njihov program rada jer, na primjer, kroz videozapise aktivnosti mogu utvrditi određene reakcije i ponašanja koja možda ne bi mogli utvrditi neposrednim opažanjem. Jednako tako, dokumentacija predstavlja važnu sastavnicu kako refleksije odgajatelja, tako i djeteta zato što, naposljetku, grade znanje kada analiziraju i promišljaju o vlastitim i tuđim postupcima.

SAŽETAK

Djeca uče istražujući, eksperimentirajući i otkrivajući svijet oko sebe. Dokumentiranje takvih aktivnosti je iznimno važno za stvaranje poticajnog okruženja, adekvatne odgojno-obrazovne intervencije odgajatelja i za usklađivanje s potrebama i interesima svakog djeteta individualno. Ovaj rad bavi se upravo značajem i načinima dokumentiranja istraživačkih aktivnosti djece u suvremenom dječjem vrtiću. Rad pokazuje da dokumentacija istraživačkih aktivnosti predstavlja alat promatranja procesa učenja djece koji u prvom redu omogućuje odgajateljima bolje razumijevanje učenja i kvalitetniju podršku djeci u odgojno-obrazovnom procesu. Jednako tako, pokazuje da uspješnost i učestalost provođenja svih aktivnosti u dječjem vrtiću, pa tako i istraživačkih, ovisi upravo o kreativnosti i sposobnosti odgajatelja da u svoju i dječju korist iskoristi navedeni alat kao besplatno raspoloživi resurs.

Ključne riječi: dokumentacija, dijete, istraživačke aktivnosti, odgajatelj, dječji vrtić

SUMMARY – DOCUMENT RESEARCH ACTIVITIES IN A MODERN KINDERGARTEN

Children learn by exploring, experimenting and discovering the world around them. Documenting such activities is extremely important for creating a stimulating environment, adequate educational interventions by educators and for matching the needs and interests of each child individually. This paper deals precisely with the significance and ways of documenting the research activities of children in modern kindergartens. The paper shows that the documentation of research activities is a tool for observing the learning process of children, which primarily enables educators to better understand learning and better support children in the educational process. Equally, it shows that the success and frequency of all activities in the kindergarten, including research activities, depends precisely on the creativity and abilities of educators to use the aforementioned tool as a freely available resource for their own benefit and that of the children.

Key words: documentation, child, research activities, educator, kindergarten

POPIS LITERATURE

1. Alock, A. (2000). *Pedagogical documentation: Beyond observations*. New Zealand: Institute for Early Childhood Studies. Preuzeto s <https://core.ac.uk/download/pdf/41336239.pdf> (8.5.2023.)
2. Bath, C. (2012). 'I can't read it; I don't know': Young children's participation in the pedagogical documentation of English early childhood education and care settings. *Early Years Education*, 20(2), 1-12.
3. Bećirović-Karabegović, J. (2014). Opservacija i praćenje djece u odgojno-obrazovnoj praksi predškolskih ustanova. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 63(4), 717-733.
4. Elfström Pettersson, K. (2014). *Playing a part in preschool documentation: A study of how participation is enacted in preschool documentation practices and how it is affected by material agents*. Sweden: Linköping University. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:773260/FULLTEXT01.pdf> (8.5.2023.)
5. Ferrucci, P. (2000). *Što nas uče djeca*. Zagreb: Algoritam.
6. Gopnik, A., Meltzoff, A. N., & Kuhl, P. K. (2003). *Znanstvenik u kolijevci*. Zagreb: Educa.
7. Hedegaard, M. (2020). *Children's exploration as a key in children's play and learning activity in social and cultural formation*. Bergen: Springer Open. https://www.researchgate.net/publication/339580411_Children's_Exploration_as_a_Key_in_Children's_Play_and_Learning_Activity_in_Social_and_Cultural_Formation (10.5.2023.)
8. Martinović, N. (2015). Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20(77/78), 32-33.
9. Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. Zagreb: EDIP.
10. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja – model izvor*. Velika Gorica: Persona.
11. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015). *Narodne novine*, broj: 5/15 i 57/22. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> (10.5.2023.)
12. Petrović-Sočo, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja. *Pedagoška istraživanja*, 6(1-2), 123-138.

13. Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću. (2001). *Narodne novine*, broj: 83/2001. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_09_83_1422.html (19.5.2023.)
14. Sindik, J. (2008). Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću. *Metodički obzori*, 1(5), 143-154.
15. Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikulumuma u vrtiću – organizacija koja uči*. Zagreb: Mali profesor.
16. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
17. Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil.
19. Slunjski, E. (2015). *Izvan okvira, kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikulumuma*. Zagreb: Element.
20. Slunjski, E. (2015). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj pred vratima prakse. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21(79), 2-5.
21. Slunjski, E. (2020). *Izvan okvira 5 - Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikulumuma*. Zagreb: Element.
22. Šagud, M. (2015). Komunikacija odgajatelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 64(1), 91-111.
23. Taloš Lopar, M., & Martić, K. (2015). Dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21(79), 14-15.
24. Vidačić Maraš, B. (2015). Kako koristiti dokumentaciju u funkciji razvoja kurikulumuma. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (79), 9-11. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/172540> (1.6.2023.)
25. Vujičić, L. (2008). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. *Pedagojska istraživanja*, 5(1), 7-21.
26. Wortham, S. C., Barbour, A., & Desjean-Perrotta, B. (1998). *Portfolio assessment: A handbook for preschool and elementary educators*. <https://eric.ed.gov/?id=ED442584> (1.6.2023.)
27. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju* (1997). *Narodne novine*, broj: 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22. <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju> (1.6.2023.)

MREŽNI IZVORI

1. Dječji vrtić „Dugi Rat“ (bez dat). *Projekt odgojne skupine „Vrapčići“*. Preuzeto 8. svibnja 2023. s <http://vrtic-dugi-rat.hr/projekt-odgojne-skupine-vrapcici/>

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Anja Jagrić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 18.09.2024.

Potpis

Anja Jagrić

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: Anja Jagunčić

Naslov rada: Dokumentiranje istraživačkih aktivnosti
u suvremenom dječjem vrtiću

Znanstveno područje i polje: društvene znanosti, pedagogija

Vrsta rada: završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
doc. dr.-sc. Branimir Menduš

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr.-sc. Ivana Visković
doc. dr.-sc. Branimir Menduš
asistentica Iskra Tomić Kaselj

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 18.09.2024.

Potpis studenta/studentice: Anja Jagunčić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.